

ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИННОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

ШИРКІН Владислав Тимурович - здобувач ступеня доктора філософії в галузі знань «Право»

ORCID 0009-0000-6737-8946

ПІТЕЛЬ Володимир Володимирович - здобувач ступеня доктора філософії в галузі знань «Право»

ORCID 0009-0008-0148-7670

УДК 343.3/.7

DOI: <https://doi.org/10.32782/LAW.UA.2024.1.35>

У статті розглянуто актуальні питання, що стосуються протидії злочинності в сучасних умовах. У ході дослідження звернута увага на те, що організована злочинність виникає складним причинним комплексом, боротьба з якою буде ефективною лише тоді, коли існуватимуть відповідні умови формування системи заходів (економічних, соціальних, правових, організаційних та ін.), які будуть націлені на блокування, нейтралізацію цих суспільно небезпечних явищ сьогодення на засадах здійснення спеціальної правоохоронної діяльності. Наголошено, що головним центром такої діяльності повинна стати правоохоронна структура, яка здатна оперативної та ефективно реагувати на виклики і загрози, які існують з боку організованої злочинності, у тому числі на транснаціональному рівні.

Зазначається, що питання соціально-правового контролю діяльності транснаціональних злочинних структур прямо залежить від рівня адаптації національного законодавства до змін злочинності і, насамперед, її високоорганізованих форм.

За результатами дослідження акцентовано увагу на тому, що злочинці використовують сучасні технології для вчинення різних видів кримінальних правопорушень. Правоохоронні органи мають бути постійно на крок попереду, щоб ефективно боротися з сучасними викликами та загрозами.

Звертається увага, що подолання злочинності в сучасних умовах стикається з багатьма викликами та проблемами. До

окремих ключових проблем слід віднести стрімкий технологічний розвиток, міжнародний характер злочинності, брак ресурсів у правоохоронних органах, законодавчі проблеми, корупція, низька правова культура громадян, соціальні та економічні фактори, адаптація злочинців до сучасних реалій.

Ключові слова: транснаціональна злочинність, торгівля зброєю, нелегальна міграція, незаконний перетин державного кордону, корупція, інтереси держави, правоохоронні органи, правоохоронні функції

Постановка проблеми

В умовах глобалізації транснаціональна організована злочинність є закономірним результатом розвитку злочинної діяльності в суспільстві, її організованих сфер і являє собою найбільш високолатентну і небезпечну систему організованої злочинної діяльності. Питання соціально-правового контролю діяльності транснаціональних злочинних структур прямо залежать від рівня адаптації національного законодавства до змін злочинності і, насамперед, її високоорганізованих форм. Багато авторів відзначають, що такі зміни в основному стосуються положень про кримінальну відповідальність за участь у діяльності злочинних формувань і питань конфіскації злочинних активів [2, с. 11].

Сьогодні, стрімкий розвиток суспільних правовідносин, демократизація державних інституцій неможлива без наступальної боротьби зі злочинністю у різних її проявах.

Держава в особі компетентних органів визначає правила поведінки, що спрямовані на гарантування безпеки кожній особі, а також встановлення стану захищеності суспільства та держави від різного роду протиправних посягань на охоронювані інтереси. Порушення цих приписів може призвести до завдання непоправної шкоди ефективній діяльності держави у різних її сферах [6, с. 364–365; 7, с. 389].

До повномасштабного вторгнення РФ на територію України у рейтингу злочинності від GI-ТОС Україна займала 34-те місце серед 193-х країн світу та третє у Європі.

Зі світовими кримінальними ринками Україну пов'язують три види діяльності: 1) контрабандні шляхи, що з'єднують Росію та Україну й проходять через окуповані території; 2) світові контрабандні хаби в Одесі та інших портах на Чорному морі; 3) заводи в Україні, на яких виробляються заборонені експортні товари.

Ця інфраструктура підтримувала різні бізнес-моделі для реалізації й транспортування різноманітних продуктів.

Україна була транзитним маршрутом для героїну з Афганістану, доповнюючи маршрути через Балкани й Кавказ. Кокаїн із Латинської Америки йшов Чорним морем. З Миколаєва мафіозі експортували зброю до Азії й Африки.

У 2020-му році Україна стала найбільшим у Європі джерелом незаконного постачання тютюну, посунувши Китай. На підйомі було українське виробництво амфетаміну: закрили 67 злочинних лабораторій – найбільше в історії серед усіх країн [1].

Все зазначене вимагає від правоохоронних органів активізації наступальної боротьби з транснаціональною злочинністю з врахуванням наявних викликів та загроз, які сьогодні мають місце не лише в Україні, а й світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання, які стосуються боротьби зі злочинністю у всіх її проявах стали предметом наукового інтересу таких науковців, як: А. А. Вознюка, Б. М. Головкина, Г. П. Жаровської, Ю. В. Луценка, В. Я. Тація, А. В. Та-

расюка, М. І. Хавронюка, С. О. Харитонова та ін. Отже, боротьба зі злочинністю у різні часи була і залишається гострою проблемою не лише для науковців-криміналістів, а і практиків.

Метою статті є дослідження протидії злочинності у різних сферах суспільних відносин з урахуванням тих викликів та загроз, які сьогодні мають місце в Україні та світі.

Виклад основного матеріалу

Системна перебудова правоохоронних органів України, створення нових правозастосовних підрозділів, удосконалення існуючих нормативно-правових актів у сфері боротьби з організованою злочинністю, у тому числі транснаціональною, вкотре підтвердила, що така боротьба є глобальною проблемою, яку неможливо вирішити на рівні окремої держави, правоохоронного органу чи нормативно-правового акту [3, с. 61–66; 5, с. 110]. Саме тому протидія злочинності у багатьох країнах світу відіграє вирішальну роль при формуванні безпечної політики у різних сферах державного управління.

Враховуючи те, що організована злочинність виникає складним причинним комплексом, боротьба з нею буде ефективною лише тоді, коли існуватимуть відповідні умови формування системи заходів (економічних, соціальних, правових, організаційних та ін.), які будуть націлені на блокування, нейтралізацію цих небезпечних явищ сьогодення на засадах здійснення спеціальної правоохоронної діяльності. Головним центром такої діяльності повинна стати правоохоронна структура, яка здатна оперативно та ефективно реагувати на виклики і загрози, які існують з боку організованої злочинності, у тому числі на транснаціональному рівні [4, с. 209].

Війна в Україні змінила все, створивши «атмосферу неприпустимого ризику для міжнародного кримінального бізнесу», за даними звіту уряду США. Міжнародний криміналітет зіткнувся в Україні із такими перешкодами як: закриті порти, заміновані території, частина населення пішла за-

хищати країну, комендантська година заважає діяти під покровом ночі. Також воєнна агресія РФ на Україну призвела до того, що велика кількість криміналітету припинила співпрацювати з російськими «колегами» [1].

Коли Україна випала із контрабандних маршрутів, злочинці знайшли інші шляхи постачань. Наприклад, збільшилися потоки героїну та метамфетаміну через кордон Тереччина–Іран.

Литовські прикордонники зафіксували у першому кварталі 2022-го збільшення обсягів незаконного перевезення тютюну в чотири рази порівняно з попереднім роком. Естонські чиновники разом із Європолем у 2023 році затримали 3,5 т латиноамериканського кокаїну на 0,5 млрд євро у порту Мууга.

Блокада українських портів та посилення контролю за західними кордонами вплинули на зростання випадків конфіскації в Росії: збільшилася контрабанда товарів розкоші, особливо дизайнерських.

Наразі для злочинців в Україні з'явилися додаткові можливості заробітку: торгівля зброєю, людський трафікінг та перевезення через кордон ухлянтів від армії.

Так, правоохоронці викрили угруповання, яке на території столиці, Київської та Запорізької областей налагодило збут трофейної і переробленої зброї, вивезеної із зони бойових дій.

Зокрема, поліцейські встановили, що троє фігурантів налагодили канал збуту різноманітної стрілецької зброї та боєприпасів, а також зібраних саморобно зразків зброї зі складових частин та зброї, переробленої на вогнепальну.

У кожного з ділків були свої «ролі» в злочинній групі. Мешканець Київської області здійснював пошук клієнтів через Інтернет та збував зброю. Уродженець Запорізької області безпосередньо збував зброю, у тому числі, перероблену на вогнепальну. А киянин здійснював виготовлення, переробку та реактивацію вогнепальної зброї, а також боєприпасів до неї. Трофейна російська зброя потрапляла до фігурантів під час ведення одним із них

бойових дій та покладених на нього службових завдань.

Двох фігурантів «на гарячому» затримали слідчі ГСУ НПУ та слідчого управління ГУНП у Волинській області в порядку ст. 208 КПК України.

У рамках реалізації матеріалів кримінального провадження, розпочатого за ч. 1 ст. 263 КК України, поліцейські провели обшуки в Києві, Київській та Запорізькій областях.

За адресами проживання, в автотранспорті й місцях зберігання та переробки зброї вилучили: гвинтівки, рушниці, пістолети, складові запчастини до зброї (магазини, рамки, стволи), понад 10 кілограмів пороху, понад півтори тисячі одиниць набоїв різних калібрів, а також гільзи, патрони та кулі. Крім того, вилучено гранати, запали до них, гранатомет з гранатометними пострілами, кейси для зберігання пістолетів.

Фігурантам оголошені підозри за ст. 263 КК України. За незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами їм загрожує до 7 років позбавлення волі [8].

Також контррозвідники СБУ заблокували канал нелегальної міграції іноземців через Україну до Європейського Союзу. За попередніми даними, протиправним механізмом скористалося понад 100 осіб. Як встановила СБУ, організаторами схеми були мешканці Києва та їх іноземні спільники. Вони створили механізм протиправного перебування в Україні вихідців з країн Південної Азії.

Зловмисники створили низку фіктивних фірм та за програмою міжнародного студентського обміну, оформлювали фіктивні запрошення іноземцям нібито на навчання до українських вишів. Але замість навчання, на підставі отриманих запрошень, «студенти» мали можливість виїздити до країн ЄС, використовуючи Україну як перевальний пункт.

За даними слідства, учасники групи діяли по всій території України. Вони зустрічали мігрантів, забезпечували житлом та попередньо легалізували в Україні під фіктивними документами. У подальшому

ділки формували групи та переправляли «студентів» за кордон.

За попередніми оцінками, зловмисники переправили каналом нелегальної міграції понад 100 іноземців. Вартість «послуг» залежала від країни призначення та коливалася від 4 до 8 тис. доларів США. Найбільшим «попитом» серед мігрантів користувалися країни Західної Європи.

У Києві та Київській області проведено низку обшуків, у результаті правоохоронці виявили сформовану групу – 15 осіб, яких готували до переправлення в Європу. Крім того, вилучено фіктивні документи, які використовували для легалізації іноземців, транспортні засоби, за допомогою яких перевозили правопорушників.

У рамках кримінального провадження одному з організаторів повідомлено про підозру за ч. 2 ст. 332 (незаконне переправлення осіб через державний кордон України) КК України [10].

ДБР здійснює постійну та наступальну боротьбу зі злочинністю, так правоохоронці викрили та заблокували масштабну схему ухилення від мобілізації, до якої були залучені посадовці 9 військкоматів, переважно з Київської області та столиці, керівниця військово-лікарської комісії Макарівського району Київщини та спілники з інших регіонів.

За даними слідства, схему організував колишній керівник Київського обласного військового комісаріату, який вийшов на пенсію. Під його контролем інші підозрювані вносили неправдиві дані до військово-облікових документів про зняття чоловіків з обліку нібито за станом здоров'я. Зокрема, вони видавали підроблені довідки військово-лікарської комісії.

Як зазначили правоохоронці, більшість документів оформляли через один із районних територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки Київської області, до схеми також залучили представників ще щонайменше 7 київських районних ТЦК та одного – із Закарпаття.

Учасники схеми надавали чоловікам поради і вказівки щодо місць, порядку та способу перетину державного кордону. Окрім того, фігуранти допомагали з такою неза-

конною діяльністю й у багатьох інших регіонах.

Слідство встановило, що одна частина угруповання відповідала за пошук клієнтів, інша – за незаконне оформлення документів. Представники обох «гілок» для конспірації між собою не перетиналися.

Попередньо, за цією схемою виїхати з України могли понад 100 чоловіків. ДБР удалося задокументувати 40 епізодів отримання грошей. Вартість таких «послуг» становила від 6 до 10 тис. доларів США. Правоохоронці зазначають, що «клієнтами були як учорашині студенти, так і банкіри з дорослими синами».

За місцями роботи в ТЦК та проживання фігурантів у різних областях провели понад 40 обшуків. Працівники ДБР встановлюють точну кількість чоловіків, які оплатили такі «послуги».

За незаконні оборудки організатору схеми та ще шістьом підозрюваним повідомили про підозри за різними частинами ст. 255 та 332 КК України. Їм загрожує до 12 років за ґратами з конфіскацією майна [9].

Як бачимо, не дивлячись на широкомасштабну агресію РФ проти України, постійне залучення правоохоронних органів до виконання завдань з забезпечення стримування та відсічі воєнної агресії РФ проти нашої держави, правоохоронні органи продовжують здійснювати протидію суспільно небезпечним діянням, які посягають на охоронювані інтереси держави.

Висновки

Подолання злочинності в сучасних умовах стикається з багатьма викликами та проблемами. До окремих ключових проблем необхідно віднести такі:

Технологічний розвиток. Злочинці використовують сучасні технології для вчинення різних видів кримінальних правопорушень. Правоохоронні органи мають бути постійно на крок попереду, щоб ефективно боротися з сучасними викликами та загрозами.

Міжнародний характер злочинності. Злочинні організації часто діють на міжнародному рівні, що ускладнює їх пересліду-

вання та виявлення через різні правові та юрисдикційні обмеження.

Брак ресурсів. Багато правоохоронних органів мають обмежені ресурси для боротьби зі злочинністю, особливо з такими складними видами, як організована злочинність.

Законодавчі бар'єри. Закони та правові процедури можуть бути застарілими і не відповідати сучасній злочинності, особливо в цифровому просторі.

Корупція. Корупція серед правоохоронців та інших органів державної влади може перешкоджати ефективному розслідуванню та переслідуванню осіб, які вчинили кримінальні правопорушення.

Освітні прогалини. Громадяни можуть бути недостатньо поінформовані про різні види злочинності та методи захисту від них, особливо в цифровому просторі.

Соціальні та економічні фактори. Бідність, безробіття, нерівність та інші соціальні та економічні фактори можуть сприяти злочинності.

Адаптація злочинців. Злочинці швидко адаптуються до нових реалій сьогодення і постійно розробляють нові схеми та методи вчинення суспільно небезпечних діянь.

Отже, для подолання зазначених проблем необхідно комплексний підхід, який буде гармонійно поєднувати міжнародне співробітництво, включати удосконалення чинного законодавства та підзаконних нормативно-правових актів (які регулюють сферу боротьби зі злочинністю), інвестиції в освіту для підвищення правосвідомості громадян та ряд інших чинників.

Література

1. «Найміцніша кримінальна екосистема Європи». Як війна в Україні вплинула на злочинний світ. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/naumitsnisha-kriminalna-ekosistema-evropi-yak-viyna-vplinula-na-zlochinniy-svit-rozprovidae-the-economist-28042023-13363>.

2. Жаровська Г. П. Перспективні напрями протидії транснаціональній організованій злочинності в Україні. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2014. № 1. С. 11–16.

3. Луценко Ю. В. Порівняльно-правовий аналіз звільнення від кримінальної відповідальності за злочини, які посягають на інтереси держави, у зарубіжному кримінальному законодавстві. *Наше право*. 2015. № 1. С. 60–67.

4. Луценко Ю. В. Протидія організованій злочинності та корупції в Україні: окремі теоретичні проблеми. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах*: зб. тез Міжнарод. наук.-практ. конф. (Львів, 8 лист. 2019 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2019. С. 208–210.

5. Луценко Ю. В. Участь спеціальних служб іноземних держав у протидії організованій злочинності та корупції на прикладі Італійської Республіки. *Наше право*. 2017. № 4. С. 110–116.

6. Луценко Ю. В., Макаренко Н. К. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації, що вчиняють шахрайські та корупційні правопорушення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 7. С. 364–368.

7. Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Актуальні проблеми удосконалення окремих положень кримінального та кримінального процесуального законодавства України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 388–391.

8. На території кількох областей правоохоронці перекрили канал збуту трофейної та переробленої зброї. URL: <https://www.npu.gov.ua/news/na-terytorii-kilko-kh-oblastei-pravookhorontsi-perekryly-kanal-zbutu-trofeinoi-ta-pereroblenoi-zbroi>.

9. Посадовці 9 військкоматів організували масштабну схему ухилення від мобілізації – ДБР. URL: <https://hromadske.ua/posts/posadovci-9-vijskkomativ-organizovali-masshtabnu-shemu-uhilennya-vid-mobilizaciyi-dbr>.

10. СБУ заблокувала потужний канал нелегальної міграції в ЄС через Україну. URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-zablokuvala-potuzhnyi-kanal-nelehalnoi-mihratsii-v-yes-cherez-ukrainu>.

*Shyrkin Vladyslav – candidate for the degree
of Doctor of Philosophy
in the field of knowledge «Law»*

*Pitel Volodymyr – candidate for the degree of
Doctor of Philosophy
in the field of knowledge «Law»*

**CRIME PREVENTION IN MODERN
CONDITIONS**

The article deals with topical issues related to countering crime in modern conditions. In the course of the study, attention was drawn to the fact that organized crime arises from a complex causal complex, the fight against which will be effective only when there are appropriate conditions for the formation of a system of measures (economic, social, legal, organizational, etc.), which will be aimed at blocking, neutralization of these socially dangerous phenomena of today on the basis of special law enforcement activities. It was emphasized that the main center of such activity should be a law enforcement structure capable of responding quickly and effectively to the challenges and threats that exist from organized crime, including at the transnational level.

It is noted that the issue of socio-legal control of the activities of transnational criminal structures directly depends on the level of adaptation of national legislation to changes in crime and, first of all, its highly organized forms.

According to the results of the study, attention is focused on the fact that criminals use modern technologies to commit various types of criminal offenses. Law enforcement agencies must constantly be one step ahead in order to effectively deal with modern challenges and threats.

Attention is drawn to the fact that overcoming crime in modern conditions faces many challenges and problems. Some key problems include rapid technological development, international nature of crime, lack of resources in law enforcement agencies, legislative problems, corruption, low legal culture of citizens, social and economic factors, adaptation of criminals to modern realities.

Key words: *transnational crime, arms trade, illegal migration, illegal crossing of the state border, corruption, state interests, law enforcement agencies, law enforcement functions*